

“România Durabilă” (SIPOCA 613)

Valurile de cercetare sociologică

RD24

ODD 16 In Depth

(iulie 2021)

Narativ de sinteză și concluzii

Livrabil

luna august 2021

A 24-a cercetare sociologică din cadrul proiectului “România Durabilă” SIPOCA 613, cu indicativul RD24, a avut drept scop continuarea măsurării la nivel detaliat, în adâncime (*„in depth”*), a opiniei publice privind aspecte din cadrul celui de-al 16-lea Obiectiv de Dezvoltare Durabilă din cadrul Strategiei Naționale pentru Dezvoltare Durabilă a României 2030 (SNDDR 2030) – ODD 16 „Pace, justiție și instituții eficiente”, focalizându-se pe teme: „Multiculturalism” și „Demografie”.

Metodologie

Pe baza structurii obiectivelor de dezvoltare durabilă și a temelor de preocupare instituțională aferente acestora, așa cum sunt ele explicitate în SNDDR 2030 (pp. 37-41), echipa ARDA, împreună cu partenerii din cadrul SGG (DSG și DDD), a operaționalizat o listă de indicatori de opinie publică, pe următoarele teme de interes:

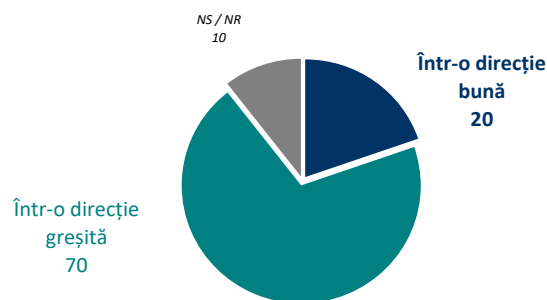
- Identificarea percepției populare asupra multiculturalității în România;
- Identificarea percepției populare asupra dinamicii demografice din România;
- Identificarea percepției cetățenilor asupra încrederii, ca valoare socială, în România.

1. Climatul social general

Q01 DIRECȚIA LUCRURILOR

Q01. În general, considerați că România în momentul de față se îndreaptă într-o direcție bună sau într-o direcție greșită?

La întrebarea privitoare la climatul social general din Barometrul RD24 (iulie 2021) se constată o degradare a acestuia în comparație cu Barometrul precedent. Dintre respondenți, 70% consideră că România se îndreaptă într-o direcție greșită și doar 20% într-o direcție bună.

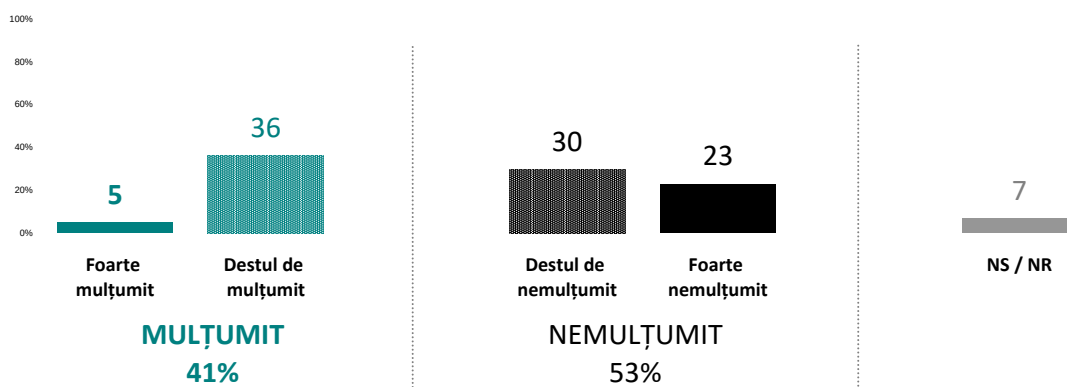
Cauza este, cel mai probabil, consecința disputelor politice excesive din cadrul Guvernului.

Subliniem, în continuare, că starea de spirit generală a oamenilor se reflectă și în aprecierile asupra problemelor sectoriale pe care le analizăm în acest proiect.

2. Percepții asupra multiculturalismului și toleranței în România

În mod similar cu toate celelalte răspunsuri la întrebările de tipul „*Cât de mulțumit sau de nemulțumit sunteți de activitatea statului român cu privire la...*”, și în privința multiculturalismului opiniile exprimate au un scor net negativ.

Q02. Cât de mulțumit sau de nemulțumit sunteți de activitatea statului român în privința susținerii și promovării multiculturalismului și a toleranței față de diversele minorități din România?

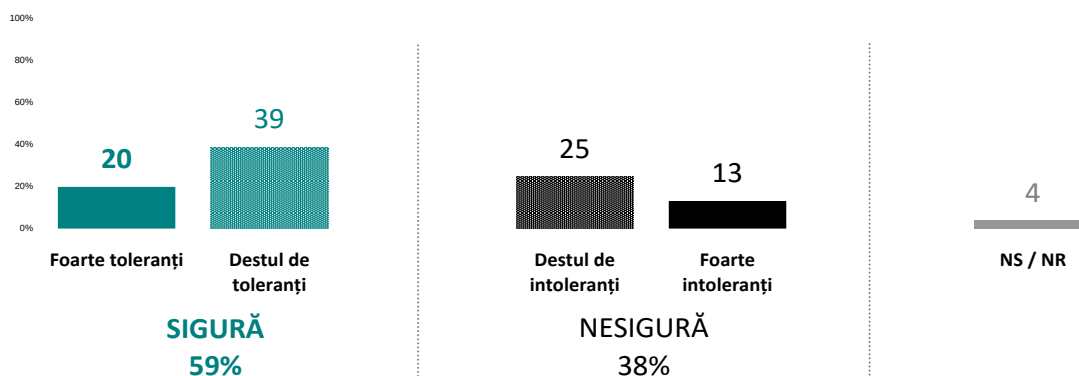

Spre deosebire de celelalte situații, în cazul activității statului român în domeniul multiculturalismului, scorul negativ net este mic (de -12 puncte procentuale, adică 41% mulțumiți versus 53% nemulțumiți de activitatea statului român).

Ceea ce surprinde la această primă întrebare pe subiect este procentul mare al celor care se declară „foarte” nemulțumiți (23%). Firește, în această categorie ar trebui să se regăsească persoanele aparținând unor grupuri diferite de grupul cultural majoritar. Este evident că 23% este un procentaj mult mai mare (aproape de trei ori) decât procentajul unor grupuri etnice care și-au manifestat, în ultimii 30 de ani, nemulțumirea față de politicile statului român (în special maghiari și romi). De aici, rezultă două ipoteze: prima este aceea că cetățenii României consideră „multiculturalismul” ca pe un concept mult mai extins decât clivajul tradițional de natură etnică, iar a doua că percepția negativă asupra activității statului poate să vină și din partea unor adversari ai multiculturalismului, adică oameni nemulțumiți de excesul de acțiune al statului în favoarea unor grupuri minoritare. Cele două ipoteze

nu sunt contradictorii. Este foarte probabil ca aceste tendințe să se manifeste simultan.

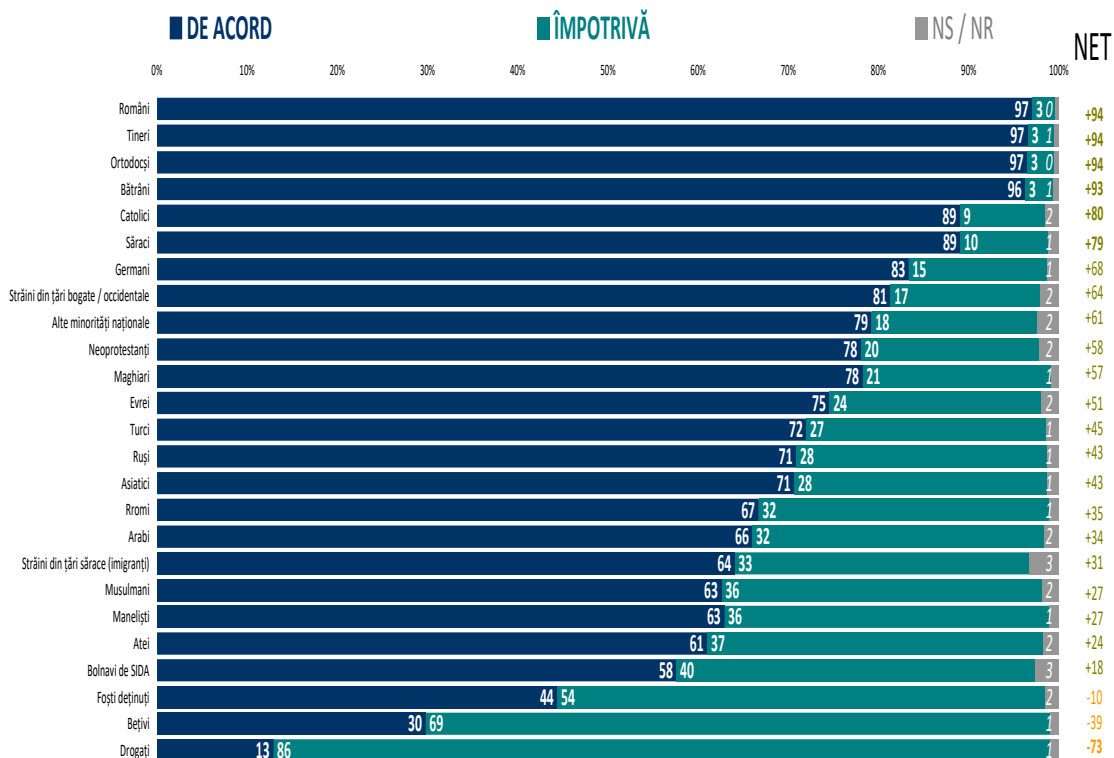
Q03. Cât de toleranți referitor de alte minorități considerați că sunt în momentul de față românii?

La întrebarea referitoare la toleranța românilor față de minorități, situația răspunsurilor se inversează față de întrebarea Q02: 59% dintre respondenți consideră că românii sunt „foarte” sau „destul de toleranți” și doar 38% cred că românii sunt intoleranți. Dintre aceștia, numai 13% consideră că românii sunt „foarte intoleranți”. În acest caz, aprecierea privind intoleranța extremă depășește, de asemenea, bazinul minorităților etnice. Rezultă că aprecierea vizând intoleranța se extinde, dincolo de apartenența etnică, și în zona minorităților religioase și a celor sexuale.

Q04 ... Q28. În ce măsură sunteți de acord sau nu să aveți vecini persoane din următoarele categorii?

SINTEZĂ POZITIV vs NEGATIV

Acest pachet de întrebări se referă la un test standard în măsurarea toleranței vizavi de persoane din alte grupuri sociale. Întrebarea este formulată în așa fel încât să surprindă atitudinea respondentului față de ipoteza de a avea ca vecini persoane făcând parte din diverse grupuri sociale. Firește, distanța socială reflectată de răspunsuri evidențiază nucleul central al societății și elementele de periferie. Vom discuta graficul agregat (de acord vs. împotriva) pentru că acesta oferă o imagine mai clară asupra pragurilor sociale acceptabile în societatea românească.

În măsura descreșterii acceptabilității, se observă, mai întâi, un grup compact format, în ordine, din categoriile „români”, „tineri”, „ortodocși” și „bătrâni”. În aceste grupuri, procentajul de acceptare este de 96-97%, iar cel de respingere de 3%. O primă concluzie pe care este important să subliniem: *în România, nu există, deocamdată, un clivaj social pe dimensiunea vârstei*, atât tinerii, cât și bătrânii fiind acceptați în aceeași măsură.

Urmează un grup format din „catolici” și „săraci”, care au un procent de acceptare de 89% și unul de respingere de cca.10% (scor net: +79 pp). Faptul că persoanele de confesiune catolică sunt acceptate într-o asemenea proporție este rezultatul unei îndelungi conviețuiri pașnice cu majoritatea ortodoxă.

În privința „săracilor”, este posibil, însă, să asistăm la un fenomen de accentuare a intoleranței, dezvoltat în ultimii ani. Corelăm acest răspuns cu fenomenul relatat constant în mass-media de separare a zonelor de rezidență a persoanelor înstărite (cartiere de vile sau zone rezidențiale exclusiviste vizavi de locuirea în cartiere tradiționale ale orașelor).

Urmează un grup destul de dispersat ca procentaj de acceptare (între 83% și 71%; scor net între +68 și +43 pp). În acest grup sunt incluse, cu două excepții, minoritățile etnice și religioase existente tradițional pe teritoriul României. Excepțiile reflectă o evoluție recentă a societății românești. Între cei acceptați apar cetățenii veniți din țări occidentale bogate (de regulă, persoane din conducerea unor multinaționale), dar și „asiaticii” prin care se desemnează, în general, cetățenii chinezi, vietnamezi sau din alte țări asiatice, care sunt veniți preponderent ca muncitori, dar care, fiind în număr mic și în comunități izolate de masa majoritarilor, nu s-au aflat în situații de conflict cu aceștia.

Următorul grup înglobează categoriile de cetățeni al căror comportament este subiectul unor nemulțumiri constante legate de *normele de conviețuire* în comunitate. Se evidențiază, aici, romii, care deși formează o comunitate tradițională autohtonă de peste cinci secole, sunt în continuare respinși de o treime din populație. Celelalte categorii din acest grup sunt respinse fie din cauza unor obiceiuri foarte contrare cutumelor locale (arabi, musulmani, maneliști), fie, probabil, din cauza atribuirii unor riscuri derivate din necunoaștere (imigranți din țări sărace, atei, bolnavi de SIDA). Să reținem că, până la acest nivel, procentajul de acceptare este net mai mare decât cel de respingere (scoruri nete între +35 și +18 pp).

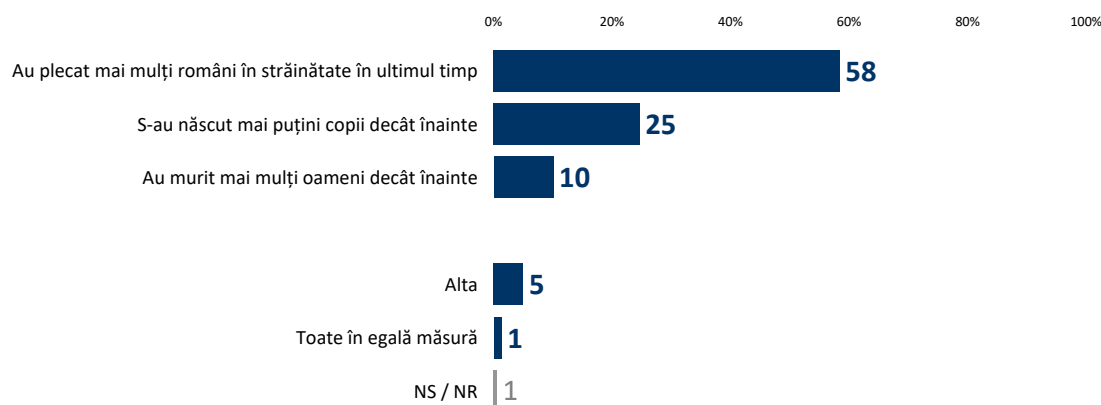
Ultimul grup, unde procentajul de acceptare este sensibil sub 50% este format din trei categorii: „foști deținuți” (44% vs. 54%), „bețivi” (30% vs. 69%) și drogați „13% vs. 86%).

Se observă că respingerea devine categorică în cazul celor care sunt definiți prin abateri conștiente de la normele de conviețuire socială, abateri care generează în mod obiectiv riscuri pentru comunitate.

3. Percepții asupra dinamicii demografice

Q29. În ultima perioadă, populația României a scăzut.

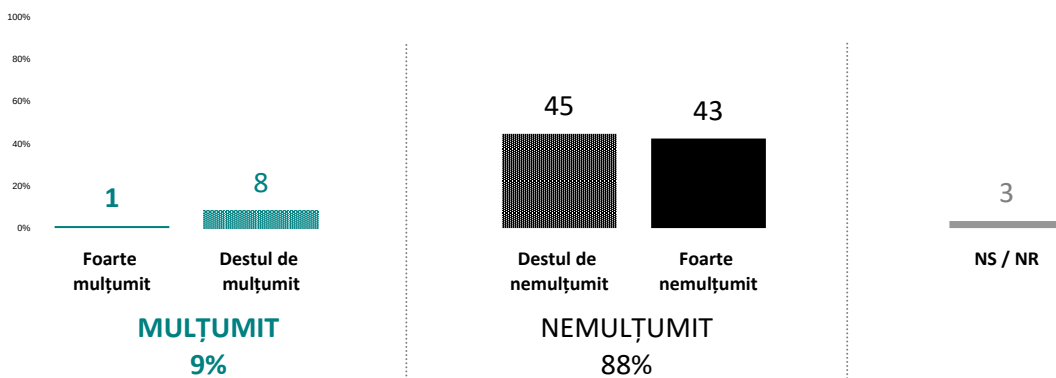
Care considerați că este principalul motiv pentru care s-a întâmplat această scădere demografică?

În privința dinamicii demografice, respondenții consideră că principalul motiv al scăderii demografice este emigrația (58%). Scăderea sporului natural (25%) și creșterea mortalității (10%) sunt cauze mult mai puțin prezente în răspunsuri. Cel mai surprinzător este că răspunsul cuprinzător („toate în egală măsură”) este dat doar de 1% dintre respondenți.

Reținem, de aici, că impresia covârșitoare în opinia publică este că *scăderea populației se datorează emigrației*. Aceasta este, cu siguranță, și un efect al discursului mass-media.

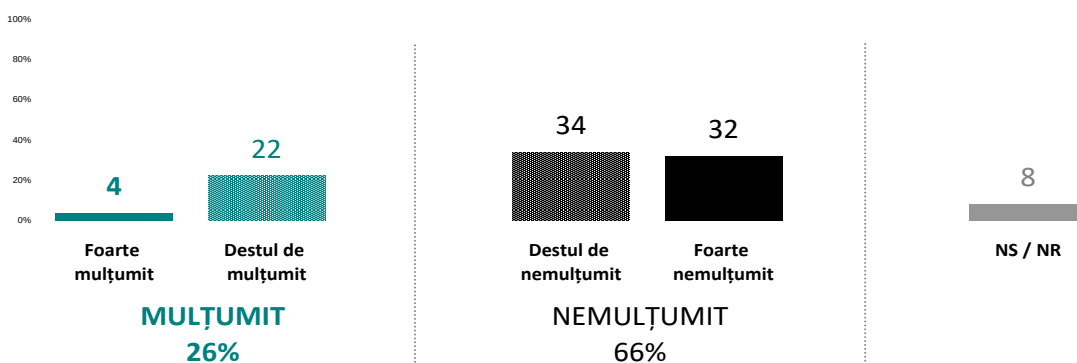
Q30. Cât de mulțumit sau de nemulțumit sunteți de activitatea statului român în privința declinului demografic (a scăderii populației)?

Foarte firesc, în acest caz, respondenții sunt covârșitor nemulțumiți vizavi de activitatea statului român în privința declinului demografic. Se declară „nemulțumiți” 88% dintre respondenți (dintre care 43% „foarte nemulțumiți”), față de numai 9% „mulțumiți”. Legat de acest aspect, ar fi interesantă și utilă continuarea cercetării prin sondarea părerilor privitoare la ceea ce ar trebui să facă, atât statul, cât și celelalte părți implicate (ONG-uri, comunități, cetățeni) în această privință.

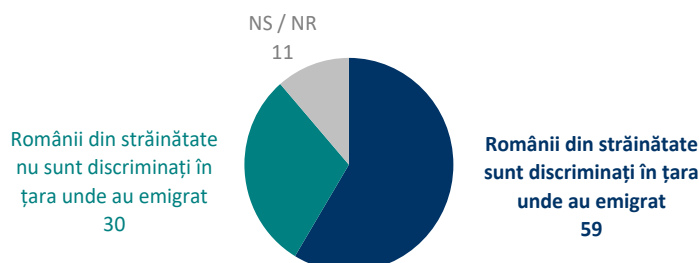
4. Românii din străinătate

Q31. Cât de mulțumit sau de nemulțumit sunteți de activitatea statului român privind protejarea drepturilor românilor în străinătate?

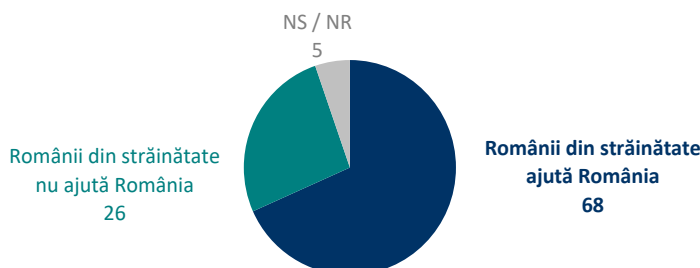
O nemulțumire ceva mai atenuată se manifestă vizavi de activitatea statului român privind protejarea drepturilor românilor în străinătate (66% nemulțumiți, față de 26% mulțumiți).

Q32. În privința românilor din străinătate, părerile sunt împărțite.
Unii consideră că aceștia sunt tratați fără discriminare, la fel ca și restul cetățenilor din țara unde au emigrat.
Alții, din contră, consideră că românii sunt tratați diferit, sunt discriminați în țara unde au emigrat.
Dvs. cu care din aceste două opinii sunteți mai degrabă de acord?

Respondenții consideră, în procentaj de 59%, că românii din străinătate sunt discriminați în țara unde au emigrat, față de 30% care cred că nu sunt discriminați în țările în care au emigrat. Există, după cum se vede, o percepție destul de consistentă a faptului că *emigrarea este o soluție extremă* și că într-o țară străină nu ești tratat, totuși, ca acasă.

Q33. În privința românilor din străinătate, părerile sunt împărțite.
Unii consideră că per ansamblu prin ceea ce fac ei ajută România.
Alții, din contră, consideră că prin ceea ce fac ei nu ajută România.
Dvs. cu care din aceste două opinii sunteți mai degrabă de acord?

Referitor la românii din străinătate, peste două treimi (68%) dintre respondenți consideră că cei emigrați „ajută România”, doar 26% răspunzând că românii din străinătate nu ajută România.

Acest rezultat sugerează, deși interpretarea este puțin speculativă, că o proporție foarte mare, între 50 și 60%, dintre românii din țară au legături directe, chiar strânse, cu emigrația. Desigur, aici intervine și factorul mediatic, în ultimii 20 de ani, mass

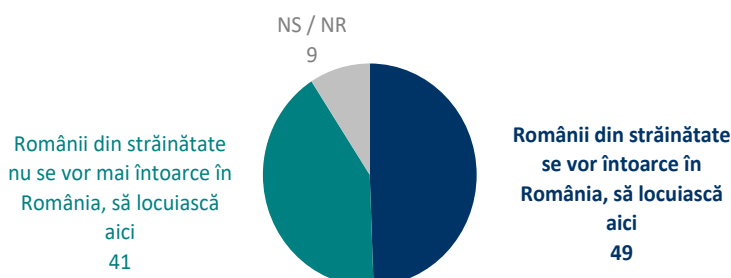
media și, în special, televiziunile au acordat spații largi diasporei. Pe de altă parte, cifra cea mai plauzibilă referitoare la românii din străinătate, 3 milioane, multiplicată cu 3 (numărul mediu de persoane din România care cunosc cu care are legături apropiate un român din diaspora) ne dă 9 milioane, adică aproximativ jumătate din populația României.

Q34. În privința românilor din străinătate, părerile sunt împărțite.

Unii consideră că, odată plecați în străinătate, aceștia nu se vor mai întoarce în România, să locuiască aici.

Alții, din contră, consideră că românii din străinătate se vor întoarce în România, să locuiască aici.

Dvs. cu care din aceste două opinii sunteți mai degrabă de acord?

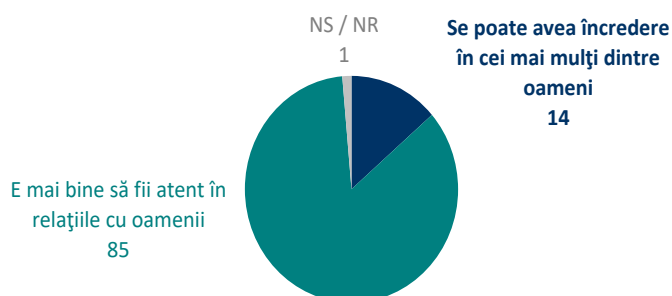
În privința posibilității ca cei plecați să se întoarcă în România, percepția este aproape egală. 49% dintre cei chestionați consideră că românii din străinătate se vor întoarce în România, în timp ce 41% cred că cei plecați nu se vor mai întoarce în țară.

Iarăși, o direcție de continuare a cercetării ar fi aceea a investigării diasporei românești. Este, recunoaștem, o întreprindere dificilă, dar care ar putea ajuta mult, în viitor, politicile publice ale statului român.

5. Percepții asupra încrederii sociale

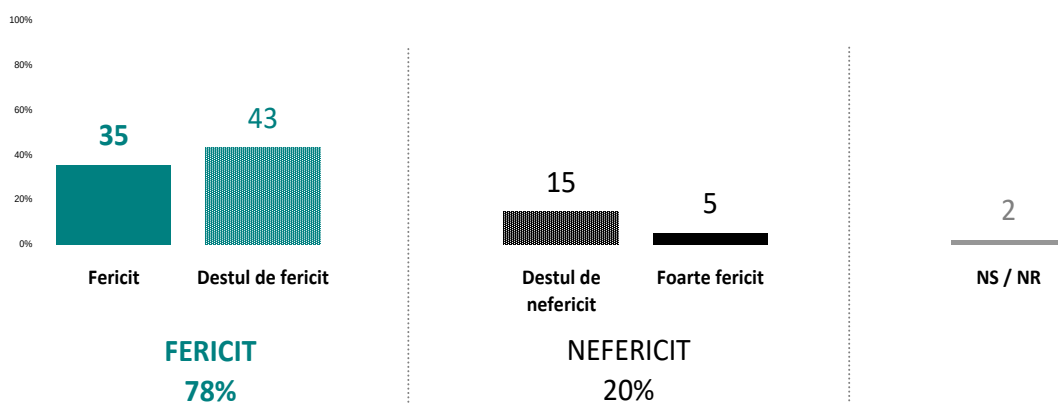
Încrederea este o valoare centrală a societății, asigurând acesteia coeziunea și capacitatea de proiectare a viitorului. Orice proiecție a unui viitor durabil trebuie să investigheze acest aspect.

Q35. Vă rog să îmi spuneți care dintre aceste afirmații se potrivește cel mai bine cu ceea ce credeți Dvs.

În acest barometru s-a reluat o întrebare care a mai fost pusă în urmă cu un an, la unul dintre primele barometre ale acestei cercetări. Constatăm că, în privința încrederii generale în „cei de alături”, situația a rămas aceeași, și chiar s-a înrăutățit puțin. Dintre respondenți, doar 14% consideră că se poate avea încredere în cei mai mulți dintre oameni, în timp ce 85% se declară rezervați în această privință. Societatea românească este minată de această lipsă de încredere, am spune chiar de o suspiciune generalizată.

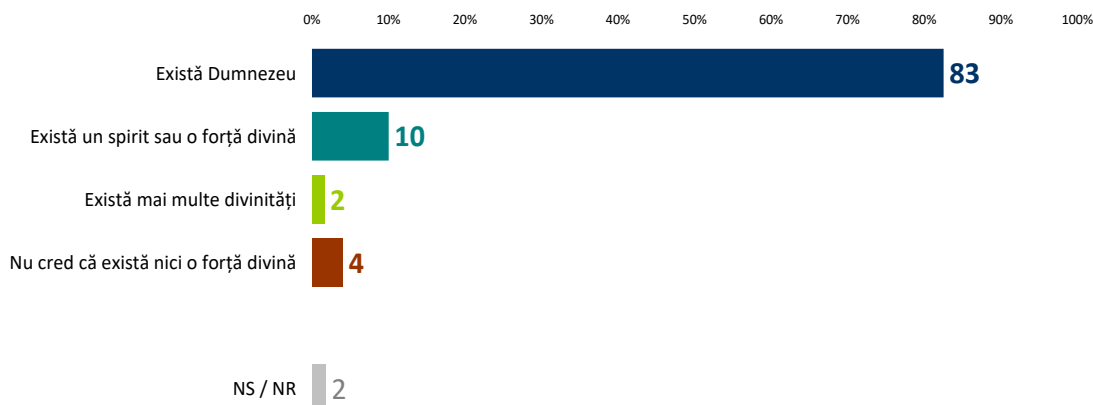
Q36. Luând în considerare toate aspectele vieții dvs. ați spune că sunteți...?

Cu toate că, la întrebări de tipul celei precedente, referitoare la încredere, românii se declară mai degrabă precauți sau pesimiști, atunci când sunt întrebați despre fericirea personală, 78% se consideră „fericiți”, față de 20% care afirmă că sunt

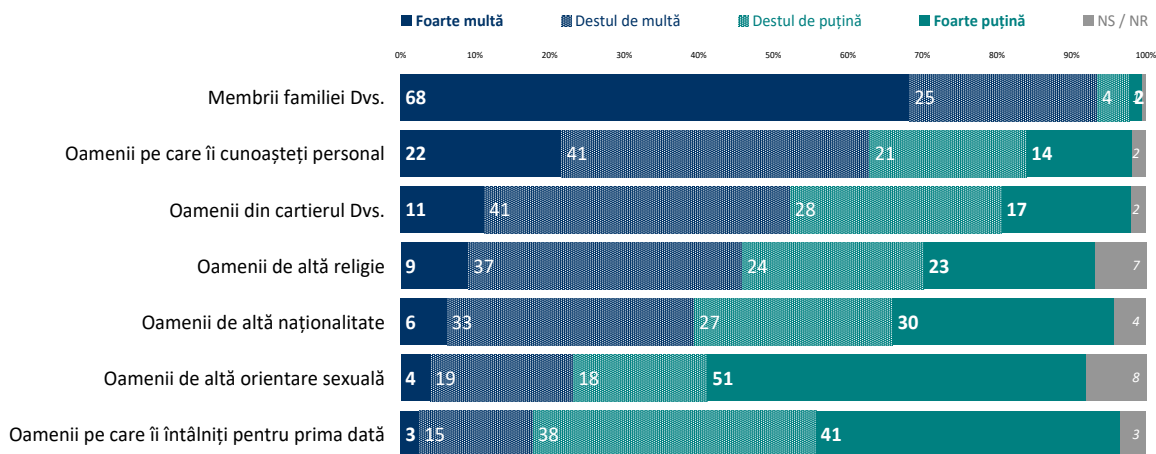
„nefericiți”. Se surprinde aici o caracteristică definitorie, din păcate, pentru românii din primele decenii ale mileniului III: o combinație de individualism și egoism.

Q37. Care din următoarele afirmații se aproprie cel mai mult de convingerile dvs....?

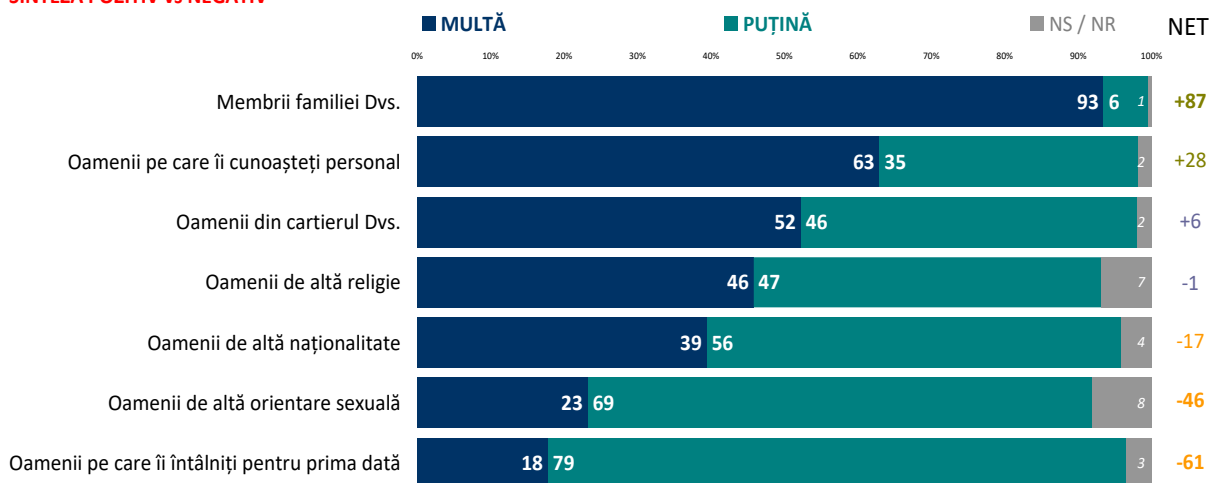
La întrebarea privind credința într-o divinitate, 83% dintre respondenți au răspuns că există Dumnezeu și încă 12% au afirmat că există o forță divină sau mai multe. Doar 4% au declarat că nu cred în existența vreunei divinități. Este un rezultat oarecum surprinzător nu atât față de perioada comunistă, în care exista o propagandă ateistă a regimului, cât față de situația din țări occidentale avansate, unde procentajul celor non-credincioși (atei și agnostici) atinge uneori 50% din populație (Cehia, Olanda, Canada, Australia). Vedem, aici, mai degrabă un conservatorism rezultat dintr-o traumă identitară care duce la îmbrățișarea credinței în mare măsură pentru a compensa provocările vieții cotidiene.

Q38 ... Q44. Cât de multă sau de puțină încredere aveți în...?

Q38 ... Q44. Cât de multă sau de puțină încredere aveți în...?

SINTEZĂ POZITIV vs NEGATIV

La întrebarea asupra încrederii în cei din jur, răspunsurile se distribuie pe patru paliere.

Primul palier este cel al familiei. Românii au încredere aproape totală în familie și membrii familiei (scor net +87 pp).

Dincolo de acest cerc foarte apropiat, pe al doilea palier, se află cei cunoscuți personal (scor net de +28 pp) și cei din cartier/comunitate/zona de rezidență (+6pp).

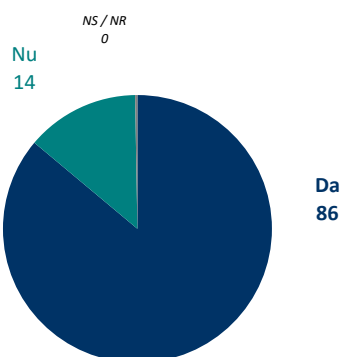
Din aceste prime trei răspunsuri cu scor net pozitiv, observăm că nivelul de încredere este direct proporțional cu apropierea personală și cu contactul direct.

Urmează, în ordinea scăderii nivelului de încredere, pe al treilea palier, persoanele de altă religie (scor net de -1pp), de altă naționalitate (-17 pp) și de altă orientare sexuală (-46 pp)

La polul opus la încrederii se află „oameni întâlniți pentru prima dată”, unde scorul net este de -61 pp. După cum se vede, pentru români, legăturile de încredere se stabilesc mai degrabă în funcție de categoriile tradiționale formale (familie, prieteni, vecini) și există o disponibilitate din ce în ce mai mică față de persoane îndepărtate social.

Q45. În caz de probleme, aveți rude sau prieteni la care puteți apela pentru ajutor?

În acest climat de neîncredere care domină România ultimilor ani, poate părea surprinzător că 86% dintre cei chestionați afirmă că au rude sau prieteni la care pot apela la nevoie, față de numai 14% care susțin că nu au o asemenea posibilitate de sprijin. Cifrele sunt, totuși, compatibile cu cele privind încrederea în familie și cunoscuți. Așa cum, în alte timpuri, în vremuri grele, românii se retrăgeau în păduri, se poate spune că astăzi se retrag în structurile tradiționale ale familiei.

Cine sunt cei 14% care afirmă că, în caz de nevoie, nu au sprijin? Unii, cu siguranță, sunt bătrânii rămași singuri, fără familie. Alții sunt, probabil, tinerii plecați departe de casă, aflați într-un mediu străin și ostil, tocmai pentru că sunt percepuți ca „străini”. Procentul nu este mare, dar ar trebui văzută dinamica acestor procese.

6. Concluzii

- Cetățenii României se consideră, în general, toleranți față de grupurile minoritare. Totuși, datele mai vechi sugerează o dinamică în creștere a intoleranței.
- În România de azi, „multiculturalismul” este considerat un concept mult mai extins decât clivajul tradițional de natură etnică. Pe de altă parte, percepția negativă asupra activității statului poate să vină și din partea unor adversari ai multiculturalismului, adică oameni nemulțumiți de excesul de acțiune al statului în favoarea unor grupuri minoritare. Aceasta ar fi o temă de studiat într-o cercetare viitoare.
- În România, nu există, deocamdată, un clivaj social pe dimensiunea vârstei.
- În privința „săracilor”, este posibil să asistăm la un fenomen de accentuare a intoleranței, dezvoltat în ultimii ani.
- Intoleranța se manifestă față de grupurile care au cutume care se abat de la normele standard de conviețuire ale grupului majoritar. Respingerea devine categorică în cazul celor care sunt definiți prin abateri conștiente de la normele de conviețuire socială, abateri care generează în mod obiectiv riscuri pentru comunitate.
- Impresia covârșitoare, în opinia publică din România, este că *scăderea populației se datorează emigrației*.
- Există o percepție destul de consistentă a faptului că *emigrarea este o soluție extremă* și că într-o țară străină nu ești tratat ca acasă.
- O direcție de continuare a cercetării ar fi aceea a investigării diasporei românești. Este, recunoaștem, o întreprindere dificilă, dar care ar putea ajuta mult, în viitor, politicile publice ale statului român.
- Pentru români, legăturile de încredere se stabilesc mai degrabă în funcție de categoriile tradiționale formale (familie, prieteni, vecini).
- Societatea românească este minată de o lipsă cronică de încredere în Celălalt, lipsă de încredere cu atât mai accentuată cu cât acesta din urmă este mai îndepărtat social.

UNIUNEA EUROPEANĂ

